

THALASSA

*A Ferenczi Sándor Egyesület lapja
Alapítva 1989-ben*

Spezialnummer / Special issue / Rendkívüli szám

SÁNDOR FERENCZI — ERNEST JONES BRIEFE / LETTERS / LEVELEK 1911–1933

Herausgegeben von / Edited by / Szerkesztette
FERENC ERŐS, ANNA KOVÁCS, JUDIT SZÉKÁCS

Transkription und Anmerkungen / Transcription and notes by / Az átírást és
a jegyzeteket készítette
MELINDA FRIEDRICH

Ungarische Übersetzung von / Hungarian translation by / A magyar
fordítást készítette
PETRIK BOTTKA

Deutsche Übersetzung der Einleitung von / German translation of the
introduction by / A bevezetést németre fordította
MELINDA FRIEDRICH

Englische Übersetzung der Einleitung von / English translation of the
introduction by / A bevezetést angolra fordította
TÍMEA FRIEDRICH

Thalassa Alapítvány, Budapest, 2008

19. évfolyam, 2. szám, 2008

A szerkesztőbizottság tagjai
BAKÓ TIHAMÉR, BÓKAY ANTAL, BORGOS ANNA,
ERŐS FERENC (a szerkesztőbizottság elnöke), HÁRS GYÖRGY PÉTER,
HIDAS GYÖRGY, KOVÁCS ANNA, LÉNÁRD KATA, MÉSZÁROS JUDIT,
VAJDA JÚLIA, VALACHI ANNA

Szerkesztőségi titkár
KOVÁCS ANNA

Olvasószerkesztő
PALKÓ MAGDA

© Copyright 2008 by THALASSA ALAPÍTVÁNY, für die vorliegende Spezialnummer /
Budapest, for the present special issue / a jelenlegi különszámhoz

© Copyright 2008 by JUDITH DUPONT and the British Psychoanalytical Society für die
Ferenczi und Jones Briefe / for the Ferenczi and Jones letters / Ferenczi és Jones
levelek

© Copyright 2008 by FERENC ERŐS, ANNA KOVACS, JUDIT SZÉKÁCS
für die Editorialarbeit / Editorial work / szerkesztés

© Copyright 2008 by MELINDA FRIEDRICH
für Transkription und Anmerkungen / transcription and notes / átírás és jegyzetek

© Copyright 2008 by FERENC ERŐS, JUDIT SZÉKÁCS
Einleitung / Introduction / Bevezetés

© Copyright 2008 by PETRIK BOTTKA, MELINDA FRIEDRICH, TÍMEA FRIEDRICH
Übersetzungen / Translations / Fordítások

*The Archives of the British Psychoanalytical Society has granted us kind permission to
reproduce these letters.*

A *Thalassa* a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája
elméleti pszichoanalízis programjának és az MTA Pszichológiai
Kutató Intézetének közreműködésével készül.

ISSN 0865-9362

Thalassa Alapítvány, 2008
Felelős kiadó: VAJDA JÚLIA
Tördelés: KOVÁCS ANNA
Borítóterv: HARSÁNYI TAMÁS
Nyomdai munkálatok: BODNÁR NYOMDA

Bevezetés

A *Thalassa* jelen számában a levelek eredeti nyelvén tesszük közzé Ferenczi Sándor és Ernest Jones eddig kiadatlan, a British Psychoanalytical Society (BPS) archívumának Ernest Jones gyűjteményében, a PO4/C/C/01 jelű dossziében őrzött levelezését.

Nyomtatásban e levelek közül eddig csupán egyetlen egy jelent meg, az a levél, amelyet Ferenczi írt Jonesnak 1913. november 2-án Bécsből, Freud íróasztala mellől.¹ A levelezés-korpusz összesen 37 levélből, továbbá 5 postai levelezőlapból, illetve képeslapból áll. Az első levél 1911. április 8-án, az utolsó pedig 1933. március 22-én kelt. A levelek többsége Ferenczitől származik, Jones Ferenczihez írott leveleiből három, géppel írt másolat található a gyűjteményben (1924. augusztus 7.; 1925. június 25.; 1929. február 1.). Jones többi, Ferenczinek címzett levele jelenlegi ismereteink szerint nem maradt fenn. Néhány ilyen levél tartalmáról, szövegkörnyezetéről azonban más forrásokból – így a Freud–Ferenczi és a Freud–Jones levelezésből, a „titkos bizottság” körleveleiből, valamint a levelezőpartnerek publikált írásaiból – tudomást szerezhetünk.

Ferenczi legtöbb levelét kézzel írta, német nyelven, amelyet Jones jól bírt, de ő maga fennmaradt leveleiben angolul válaszolt, mint ahogy a *Rundbriefe*-ben és egyéb levelezéseiben is ezt a nyelvet használta. Ferenczi három levelet írt angolul, írógépen. Ebből kettőt New Yorkból, 1926. október 5-én és december 13-án, mindkettőt a St. Andrew szálloda levélpapírján. A harmadik angolul írt gépiratos levél, az utolsó levél 1933. március 22-én kelt; ezt a levelet feltehetően Pálos

¹ Ezt a levelet a „titkos bizottság” körleveleit kiadó Gerhard Wittenberger és Christfried Tögel a körlevelek egyik előzményének tekintik és a *Rundbriefe* I. kötetében közlik (Gerhard Wittenberger – Christfried Tögel [Hg.] *Die Rundbriefe des „Geheimen Komitees”*. Bd. I. 1913-1920. edition diskord, Tübingen, 1999, 32-34.).

Elma fordította és gépelte le a már súlyos beteg Ferenczi helyett. Leveleiben Ferenczi váltakozva használta a „Dear Jones”, a „Lieber Jones”, a „Lieber Freund” és a „Lieber Ernest” megszólítást. Német nyelvű leveleiben eleinte magázta Jonest, az 1914. június 23-án kelt levéltől kezdve azonban a tegező formát (*Du*) használta.

Ferenczi és Jones levelezésének létezéséről 2004-ben szereztünk tudomást. Ennek az évnek áprilisában került sor a ”CONFERENCIÁI – Hungarian Psychoanalytic Ideas Revisited” elnevezésű második londoni nemzetközi Ferenczi-konferenciára.² A konferencia után Pearl Kingnek – a brit pszichoanalitikusok független csoportja (The Independent Group) egyik vezéralakjának, a British Psychoanalytical Society archívuma korábbi vezetőjének – útmutatásával nyertünk bepillantást a BPS archívumának különféle gyűjteményeibe, így a Ferenczi Sándor és Ernest Jones levelezését tartalmazó dossziéba is. Kutatásunkat 2006-ban és 2007-ben folytattuk, feltártuk a leveleket, és fénymásolatokat készítettünk az eredeti kéziratokról. Itt kell megjegyeznünk, hogy az Archívumban rábukkantunk a német nyelvű levelek egy részének (mintegy felének) angol nyersfordítására is, azt azonban nem sikerült kiderítenünk, hogy ki és mikor készítette ezt a fordítást. Ez a fordítás számos helyen pontatlan; az ismeretlen fordító nem mindig tudott megbirkózni Ferenczi olykor nehezen olvasható kézírásával. Így a továbbiakban csak a német nyelvű eredeti kéziratokra támaszkodtunk. Kutatómunkánk során nagy segítséget kaptunk Ken Robinsontól, az Archívum vezetőjétől (Honorary Archivist) és többi munkatársától. Segítségüket ezúton is köszönjük. A leveleket Judith Dupont és a British Psychoanalytic Society Archívumának szíves engedélyével közöljük.

Ezután történt meg a zömében kézzel írt levelek számítógépes átírása a fénymásolatokról. Ezt a fáradságos munkát Friedrich Melinda német szakos tanár, a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája elméleti pszichoanalízis programjának hallgatója végezte el, jelezve azokat a helyeket, ahol az olvasat bizonytalan vagy kétértelmű volt. Ugyancsak ő készítette a tudományos jegyzetapparátust is, amely a leve-

² A konferenciát az IMAGO Multilingual Psychotherapy Centre és a londoni Freud Múzeum szervezte, a londoni Magyar Kulturális Központ közreműködésével.

lek kontextusát világítja meg, és amely tájékoztat a fontosabb elsődleges- és háttérodalomról is. A jegyzetek német nyelven készültek, tekintettel arra, hogy a közreadott levelek döntő többsége ugyancsak német nyelven íródott. Függelékként közöljük a levelek magyar fordítását is, amely Bottka Petrik pszichológusnak, ugyancsak a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája elméleti pszichoanalízis programjának hallgatójának munkája. A magyar fordításban a jegyzetek nem szerepelnek, az olvasó ezeket a német (és kis részben angol) nyelvű eredeti szövegekhez kapcsolódóan találja meg. Az átírt, jegyzetekkel ellátott szöveg, illetve a magyar fordítás szerkesztése és tördelése Kovács Anna munkája.

Ferenczi és Jones levelezése a korai pszichoanalízis történetének fontos dokumentuma. Új szempontokkal vizsgálhatja meg a már ismert eseményeket és fejleményeket is, amelyekről részletes képet kaphatunk más forrásokból, így például a Freud–Ferenczi és a Freud–Jones levelezésből, valamint a „titkos bizottság” körleveleiből. A Ferenczi-Jones levelezés nem annyira átfogó, és szinte minden fontosabb mozzanatra kiterjedő, mint a fent említettek. Ugyanakkor több mint két évtizedet ível át, és a pszichoanalitikus mozgalom e két évtizedének valamennyi lényeges témája tükröződik bennük: a Stekelhez és Junghoz való viszony, az első világháború, a húszas évek vitái Rank és Ferenczi elméleti és technikai javaslatai körül, a mozgalom irányításának és központjának problémái, a telepátia és a laikus analízis kérdései stb. A legérdekesebb azonban talán az, ahogyan ezek a levelek bepillantást engednek a korai pszichoanalízis története eme két fontos szereplője nem mindennapi kapcsolatának alakulásába. E kapcsolat harmonikusnak aligha volt nevezhető, nem volt mentes a versengéstől és a féltékenységtől, olykor a rejtett indulatoktól, sőt a nyíltan ellenséges érzületektől sem. Mindazonáltal a barátság, a rokonszenv, a kollegialitás és az együttműködési készség épp olyan fontos volt viszonyukban, mint a versengés, a bizalmatlanság és a gyanakvás. Kapcsolatuk ambivalens, olykor viharos hullámszámba az eltérő adottságok és személyiségvonások éppúgy belejátszottak, mint a magánéleti konfliktusok, a szakmai érdekek, az elméleti nézeteltérések, nem utolsósorban pedig a mozgalmi-csoportdinamikai szálak. Viszonyukban meghatározó jelentősége volt annak, hogy Jonest 1913-ban Ferenczi analizálta Budapesten; az analízis folytatásának szükségessége – mint levelezésükből kiderül – többször is felmerült a későbbiek során.

A levelezés feldolgozása mind történeti, mind pedig pszichodinamikai szempontból kihívó feladat. Ennek első lépéseként adtuk közre magyar nyelven „Váltakozva égtünk és fagyoskodtunk”. Ferenczi Sándor és Ernest Jones kapcsolata levelezésük tükrében” című tanulmányunkat.³ Kiadványunk, amely először tárja a nyilvánosság elé Ferenczi Sándor és Ernest Jones levelezését, további feldolgozó- és kutatómunkára szeretné ösztönözni az érdeklődőket. Mégpedig abban a nyitott szellemben, ahogy Ferenczi fogalmazott 1929. július 6-i levelében, angol kollégák budapesti tartózkodását kommentálva Jonesnak:

„[Ez] egyfajta angol-magyar pszichoanalitikus testvériség létrejöttét jelentette, ami, úgy tűnik, egyébként csak az országaink között fennálló rokonszenv folytatását jelenti.”

Erős Ferenc – Székács Judit

³ In: Erős Ferenc – Lénárd Kata – Bókay Antal (szerk.): *Typus Budastiensis. Tanulmányok a pszichoanalízis budapesti iskolájának történetéről és hatásáról*. Thalassa, Budapest, 2008, 53-78.